

פרשת ויקרא

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 229

שמות תשע"ב

פרעה ראה זאת ואמר: היתכן?! חיילים לחקור את התופעה הזו, מה טיבם של הגנים הגורמים לילודה שכזו! ולא ידע כי הכל משום ש"יוסף ה' עליכם". זהו שאומר הכתוב: "ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף" – הוא לא ידע את הסוד של "יוסף ה' עליכם", שזו הסיבה האמיתית לרבוים העל טבעי של ישראל, הוא לא ידע שהקב"ה הוא זה שמנהל את העולם, ועל כן הלך לבדוק מה מתרחש כאן מבחינה טבעית.

"ותרד בת פרעה לרחץ על היאר ונערתי הלכת על יד היאר ותרא את התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה" (ב, ה)

חז"ל אומרים (שמות רבה א, כג) שמטרת הליכתה של בת פרעה ליאור היתה על מנת לרחוץ מגולולי בית אביה, כלומר: כוונתה היתה להתגייר.

הסביר על כך **רבי דוד פוברסקי** מה הכריח את חז"ל לדרוש מדרש זה, והסביר על פי מעשה שהיה:

הרב מבריסק הפליג באוניה עם בניו, ומאחר ולא הצליח להחמיר כהרגלו בכשרות המאכלים, נמנע מלהכניס כל דבר לפיו.

כשהבחין רב החובל שהוא ובניו אינם אוכלים מאומה, הודיע להם כי הוא ידאג לתת להם סיר חדש עם תפוחי אדמה.

לשמע הדברים אמר הרב מבריסק באזני בניו: "מי יודע מה רוצה מאתנו הגוי הזה? הלא הלכה היא שעשו שונא ליעקב, לא יתכן, אפוא, שהוא פשוט דואג לנו... מי יודע מה באמת הוא רוצה?...!".

רב החובל, שחזר בינתיים עם הסיר, הספיק לשמוע את השאלה האחרונה, ומיד פנה אל הרב ואמר: "כבוד הרב, אני יהודי...!", ומיד הוסרו הספקות...

כאשר רואים חז"ל – סיים רבי דוד פוברסקי – שבת פרעה הולכת ומצילה יהודי, מעשה כל כך לא אופייני לגוי, הם מוכרחים לומר שהיא התגיירה, וממילא לא בגוי עוסקים אנו, כי אם ביהודי.

"ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתהו" (ב, ו)
בת פרעה הלא דברה בשפה המצרית, אם כן, כיצד יתכן שקראה למשה שם, אשר מתפרש בלשון הקדש "כי מן המים משיתהו", וכי התורה 'תרגמה' את השם שנקרא לו ממצרית לעברית?

ביאור לענין זה אנו מוצאים בדברי **בעל "העמק דבר"**, שמסביר כי במצרית המלה 'משה' משמעותה 'ילד', ואם כן, בת פרעה קראה לו 'ילד'.

וקשה, מדוע היא ממשיכה ומסבירה את קריאת השם "כי מן המים משיתהו", שהוא הסבר בלשון הקדש לשם זה?

"ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה" (א, א)
מדוע כתוב "מצרימה" ולא "למצרים"?

כך הקשה **הרב צבי הירש פרבר** בספרו "כרם הצבי", וכתב שמונח כאן רמז נפלא:

בחז"ל מובא, שכל עבד שהיה נכנס למצרים לא היה יכול לצאת משם. לכן המלה "מצרים" פותחת עם מ' רגילה ומסתיימת עם מ' סתומה, לומר לך – אפשר להכנס למצרים אבל אי אפשר לצאת ממנה. מה עשה הקב"ה?

במקום לכתב "ואלה שמות בני ישראל הבאים למצרים" כתב "הבאים מצרימה", כך שהאות מ' האחרונה והאות ה' שאחריה שתיהן פתוחות, לומר לנו: אני אוריד את בני ישראל למצרים, ואני גם אוציא אותם משם.

"ויקם מלך חדש על מצרים" (א, ח)

ברש"י: רב ושמואל, חד אמר: חדש ממש. וחד אמר: שנתחדשו גזרותיו.

לכלי עלמא היה פשוט, שלא יתכן שבתחילה יהיה אדם כל כך טוב ליהודים, ולאחר מכן ישתנה מן הקצה אל הקצה ויהיה רע מאד לאותם יהודים. ברור שהוא עבר שינוי כלשהו.

לכן, דעה אחת סוברת, שמלך זה מת, ועלה מלך חדש במקומו. ודעה שניה סוברת שגם מלכתחילה הוא לא באמת היה טוב ליהודים. לאמיתו של דבר מראשית ועד אחרית המטרה היתה אחת: להשמיד את העם היהודי, השאלה היתה רק: איך לעשות זאת, האם כמו באמריקה או כמו ברוסיה: חיבוק דב או חיבוק טוב...

פרעה לא החליף את דעותיו, הוא רק החליף את האיסטרטגיה – בתחילה קרבם כדי להרס אותם, ואחר כך "נתחדשו גזרותיו" – החליף את השיטה. אבל הרעיון נשאר אותו רעיון.

"ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף" (א, ח)
בפשטות, "לא ידע את יוסף" הכוונה את יוסף הצדיק.

אך יש לפרש עוד, על פי מה שייסד לנו נעים זמירות ישראל בתהלים (קטו, יד-טו): "יוסף ה' עליכם ועל בניכם ברוכים אתם לה!".

כלומר, אומר דוד המלך: מה שבני ישראל, בלי עין הרע, מתרבים, אין זה דבר טבעי ומובן מאליו, אלא "יוסף ה' עליכם" – הקב"ה, הוא זה שדואג לרבוים הטבעי והמבורך של עם ישראל.

על בני ישראל במצרים כתוב [בפסוק הקודם] שהם "פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד", היו יולדות ששה בכרס אחת.

וברחו, ואותה שנה שביעית היתה, ומן השדות הללו התפרנסו ישראל.

נמצא – ממשיך ה"כרם צבי" – שהסיבה לכך שבמצרים שאלה אשה משכנתה כלים ולא לקחה אותם לצמיתות, היא על מנת שמאוחר יותר יבואו המצרים ויטענו את טענותיהם, וכתוצאה מכך יאלצו לברוח, והיהודים יתפרנסו משדותיהם, ויתקיים בהם "ונצלתם את מצרים".

כך שלמעשה, המלים "ונצלתם את מצרים" מוסבות על זמן מאחר יותר, כאשר יהיה דין ודברים בין היהודים למצרים, והסדר בפסוק אינו משובש.

"לא תאספון לתת תבן לעם ללבן הלבנים כתמול" (ה, ז)
מדוע כתובה המילה "תוסיפון" בתוספת האות "א" – "תאספון"?

כתב בספר "לקוטי בתר לקוטי", להסביר זאת בשם רבי דוד מלעלוב זצ"ל, שפרעה חשש מכח האחדות של בני ישראל, הכח שבסיועו הם יעברו את צרות השעבוד שהסבו להם המצרים. מאחר שכוונתו של פרעה היתה לשבר את רוחם של בני ישראל, אסר עליהם להתאסף ולהתאחד. ועל כן כתוב "לא תאספון", מלשון אסיפה.

"ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה... ויאמר ה' עתה תראה אשר אעשה לפרעה" (ה, כג – ו, א)
מפני מה מדגיש הכתוב "עתה תראה אשר אעשה לפרעה"?

המגיד מדובנא המשיל על כך משל נאה: בעיירה אחת התגוררו שני גבירים: בעריל ושמריל, וכדרכם של גבירים, הם התחרו ביניהם קשות על תואר 'גביר העיירה', ולא בחלו בשום אמצעי לשם כך. באחד הימים פסע געציל, שמשו של בעריל, ברחובות העירה, והנה הוא נפגש פנים מול פנים בשמריל, הגביר השני.

כשאך הבחין בו שמריל, מיד נגש וסטר על לחיו. נעלב געציל עד עמקי נשמתו וקרא: "סליחה, אולי אינך יודע מי אני, אבל אני המשרת של בעריל... אם ידע על מה שעשית לי, מי יודע מה יעשה לך?!"

"ככה?!", הגיב מיד שמריל, "אתה משרתו של בעריל? אם כך – מגיעה לך עוד אחת...!", והוא הוסיף והכה אותו מכות הגונות.

כששב געציל הביתה, שאלו בעריל הגביר: "געציל, מנין לך 'פנס' כל כך יפה בעין?!"

"מתנה משמריל הגביר", משיב געציל, עדיין פגוע.

"חבל שלא אמרת לו שאתה המשרת שלי", הפליט בעריל, "אלו היית אומר לו, בודאי היה בורח לקצה העיר".

"דוקא כן אמרתי לו, וילכבודך קבלתי עוד כמה סטירות ובעיטות".

כעת בערה חמתו של בעריל בקרבו – "אם כן, הוא פגע בי – ולא בדך! כעת אלך לטפל בו בעצמי!".

אלא, שעמדה בת פרעה ואמרה: איך אוכל לקרוא שם לילד, אשר אינו שייך לי, כי אם להוריו? אלא, מאחר שאני היא זו שמשיתי אותו מן המים, קרוב לודאי שהוריו התייאשו מחייו. נמצא, שהוא, כביכול, טבע, ובזכותי הוא חי, ממילא יכולה אני לתת לו את שמו. נמצא, אפוא, שהאמירה "כי מן המים משיתהו" אינה טעם לבחירת השם משה, אלא זוהי הסיבה על עצם היכולת של בת פרעה לקרוא שם לילד זה.

"וירא ה' כי סר לראות, ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה" (ג, ד)

מה היה קורה אילו משה לא היה סר לראות? אומר רבי משה סולוביצ'יק זצ"ל, בספר "האיש משה": אלולא "סר לראות", הקב"ה לא היה מדבר איתו. ויש בדברים הללו מוסר השכל עצום, כי פעמים רבות הקב"ה פונה אל האדם בצורות שונות – פעם כשנוטה אליו חסד ופעם כשמעניש אותו, יש והפניה עקיפה, דרך ארוע שארע לחבר או לבן משפחה, ויש שהפניה ישירה אל האדם עצמו. אולם הצד השווה שבכולם הוא, שהקב"ה פונה אליך, ועליך לראות ולשים לב לדבר, עליך לסור ולראות מה קורה, מה רבונו של עולם רוצה ממני במעשה הזה. ואם תזכה ותנצל את ההזדמנות, תרויח את הרוח הרוחני שהזדמן לך, ואם ח"ו לא תשים לב, תפסיד את ההזדמנות להרויח רווחים רוחניים, ומי יודע אם תהיה לך הזדמנות נוספת.

"ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלת ושמתם על בניכם ועל בנותיכם ונצלתם את מצרים" (ג, כב)

סדר המלים בפסוק לכאורה היה צריך להיות שונה: "ושאלה אשה... ונצלתם את מצרים", ורק לאחר מכן "ושמתם על בניכם ועל בנותיכם" – מדוע לא כך נכתב? מתרץ ה"כרם צבי" שהענין מוסבר במעשה שמובא בגמרא (סנהדרין צא ע"א) אודות ויכוח שהתנהל בין בני מצרים לעם ישראל אצל אלכסנדרוס מוקדון, בו טענו המצרים כי בני ישראל שאלו מהם לפני שנים ארוכות כלי כסף וכלי זהב, אולם מעולם לא החזירו אותם, וכעת דורשים הם את שוויים!

גביהא בן פסיסא ביקש מן החכמים רשות לענות להם, ואמר: "אם ינצחוני, אמרו להם הדיוט שבנו נצחתם, ואם אני אנצח אותם, אמרו להם תורת משה רבנו נצחתכם".

בא ושאלם: "מהיכן אתם מביאים ראיה לטענתכם?" השיבו לו: "מן התורה".

ענה: "אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה, שנאמר: 'ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלושים שנה וארבע מאות', תנו לנו שכר עבודה של ששים רבוא, ששעבדתם במצרים ארבע מאות ושלשים שנה".

ומאחר שלא מצאו המצרים תשובה מניחה את הדעת, הניחו את שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות

